

31
217 Magyarországi 3. Törv. Rend.

Az 1790°/₁-ki 26-dik törvénycikk.

A vallás ügyről.

Mint hogy a karok és rendek, az egymás között megállapítandó örökös egyezmény és egyesülés végett igazságosnak ismerték, hogy a vallás ügye, Magyarország határain belül, csak az 1608-ki és 1647-ki törvények állására tétessék vissza, s következőleg, hogy az ország mind ágostai mind helvét hitvallású evangelicus lakosai örökre visszaállított szabad vallásgyakorlatának alapjául, az 1608-ki koronázás előtti 1-ső törvénycikkben idézett s a törvénykönyvbe iktatott bécsi békekötés és az 1647-ki 5-ik törvénycikkbe foglalt linci békekötés tartalmait, vétessenek föl, s ujításának meg: ennél fogva ő Felsége kegyelmes jóváhagyásával (ellent nem állván a papságnak és a világi catholicus urak némely részének ellenmondásai, sőt azok örökre semmi érvénnyel nem bírván), határoztatik:

1. Hogy figyelembe nem vétetvén az utóbbi intézmények és törvénycikkek, valamint a szabadalmak, leiratok és értelmezések is, mostantól fogva jövőre, a vallás-

gyakorlata, az egyházak, tornyok, harangok, iskolák, temetők és temetkezés használásával, mind a zászlós-uraknak, országnagyoknak és nemeseknek, mind a szabad városoknak s az egytetemes karoknak és rendeknek, saját jószágaikon és a közügyész javain, a mezővárosoknak továbbá, és a faluknak, mindenütt szabadon hagyassék, — se senki, akármely állású és állapotú legyen, annak szabad használásában, és gyakorlásában, bármi ürügy alatt, ő Felsége, vagy akármely más földesurak által, bármi kép ne háborgattassék vagy akadályoztassék; a parasztok is, akár városiak akár falusiak legyenek, bármely földesuraknak és a közügyész jószágain, a jó békesség okáért, és az ország nyugalmaért, a vallás szabad gyakorlatában, használatában és hasonló módon, ő Felségétől vagy annak minisztereitől, vagy saját földesuraiktól bármikép vagy bár mi ürügy alatt ne háborgattassanak vagy akadályoztassanak.

2. Az ekkép nyilvánított szabad

vallásgyakorlatnak bővebb megerősítésére továbbá kijelentetik: hogy az, már sehol sem magányos, hanem mindenütt nyilvános, s ennél fogva a megkülönböztetés a magányos és nyilvános gyakorlat között teljességgel megszűnván, szabad lesz az evangelicusoknak, az alulírt módon, jövendőre azon helyekre is, melyek eddigelő fiókhelyeknek tartattak, és mindazokra, melyekben az evangelicusok szükségesnek tartandják, lelkészeket vinni, egyházakat, tornyokkal vagy azok nélkül, s paplakokat és iskolákat, valamint különbség nélkül azon helyeken is, hol gyakorlatuk van, minden további folyamodás nélkül építeni vagy kijavítani, azon óvással azonban, hogy miután az adózó nép fentartása a közgondoskodásnak fő részét teszi, azon helyeken, hol ezután a vallás szabad gyakorlatának behozatalával valamely új egyház, vagy imaház lenne építendő, vagy lekipásztor behelyezendő, előbb az illető vármegyétől kiküldendő vegyes bizottmány által, de püspöki megyei ember befolyása nélkül, a szükséges költségek és kiadások, s az adózó nép ereje, továbbá a folyvást ott lakó lelkek vagy családok száma, mely jövére a vallás közgyakorlatának fentartására is elégséges, a földesuraság közbejöttével nyomoztassanak ki, hozassanak tisztába, s a

vármegyén jelentessenek be, a hol az iránt bizonyítvány nyeretvén, hogy elegendő alappal ellátvák, és a vallásgyakorlatának fentartására a kellő szám megvan, a földesúr csupán illő belső vagy pázsittelket tartozik az egyház, lekipásztor és iskola számára kijelölni, — a catholicus községek pedig efféle ekklézsiák, vagy iskolák felállításában, vagy fentartási adományozásában akár szekerezési, akár kézi munkai költségekkel közremunkálni semmikép sem köteleztetnek, a mi az evangelicus földesurak és községek részéről is, az újból építendő romai-catholica ekklézsiák és paplakokra nézve is meg fog tartatni; az evangelicus nemesek vagy földesurak joga a vallás szabad gyakorlatának behozására, s az egyházak és paplakok építésére vagy újítására nézve egyszer mindenkorra megszoríthatlannak és hártartalannak nyilváníttatván.

3. Az evangelicusokat megillető szabad vallásgyakorlatának következtében, akár kézművesek ezek, akár bármi más állásu és állapotu emberek, a céhbeli szabadalmak sem vétetvén tekintetbe, sem a szent misére, sem a processiókra sem más szertartásokra és saját vallásukkal ellenkező cselekvényekre semmi szín alatt és semmi büntetésekkel se hajtassanak, vagy bármely nevű adózásoknak ily szín

alatt való teljesítésére ne kényszeríttessenek.

4. A mindkét hitvallásu evangelicusok, a vallásra tartozókra nézve csupán saját vallásuk felsőségeitől függjenek: hogy pedig ezen vallás dolgában fokozatos felsőbbségnek saját bizonyos rendezése, mind a fenyíték többi részeire nézve, érintetlen hagyatván egyébiránt a vallás szabadsága, oly rendet állapítani meg, mely az azon vallás mind világi, mind vallásszolgáinak közmegegyezésével legcélszerűbbnek fog tartatni.

Ennélfogva ő császári királyi Felsége, az őt illető legfőbb felügyelési hatalomnál fogva, a mindkét hitvallásu evangelicusokat bővebben kifogja hallgatni, s egyszersmind gondoskodik, hogy ez ügyben bizonyos, és az ő vallásuk elveihöz alkalmazott rend állapíttassék meg, — a közben pedig rendeltetik, hogy a maga módja szerint, a saját hitvallásu zsinataik által a vallásra nézve alkotott kánonaik, melyeknek tudniillik jelenleg használatában vannak, és az ezután e törvény által meghatározott módon alkotandók, sem kormányzékeni parancsok, sem királyi válaszok által megneváltoztathassanak; szabadságukban állandó tehát nékiek ezentúl nem csak akárminemű consistoriumot

tartani, hanem zsinatokat is, előre meghatározatván azokban ő királyi apostoli Felsége által esetről esetre mind az azokban résztvevő személyek száma, mind a tárgyalandó ügyek azon helyre, melyet magok, ő Felsége előleges jóváhagyásával választanak, összehívni, — úgy azonban, hogy, ezen egyik vagy másik hitvallásu evangelicusok egyházkerületeinek — mint mondatott — ő Felségének előlegesen feljelentendő zsinataira, ha ő Felségének úgy fog tetszeni, királyi embert is, valláskülönbség nélkül, nem kormányzás vagy elnöklés végett ugyan, hanem csupán felügyelés okáért, befogadni tartozzanak, és az így alkotott törvények és szabályok, csak miután a királyi felvizsgálaton átmentek, és jóváhagyásban részesültek, nyerjenek hatályos erőt, épségben maradván egyébiránt mindenkiben az ország törvényes kormányzékeni útján gyakorlandó legfelsőbb királyi felügyelésnek hatalma, s valamint a többi királyi jog is, melyek ő Felségét mind a két hitvallásu evangyeliomi egyház körül illetik, melyeknek valamiképeni megcsorbitását ő Felsége soha meg nem engedti.

5. A mindkét hitvallásu evangelicusoknak jövőre mindenki szabad legyen *iskolákat is, szintugy* alsókat mint nyelvtaniakat, nem-

csak melyeket birnak, megtartani, de ujakat is, akárhol szükségesnek látandják, valamint főbbeket is, hozzá járulván azonban előlegesen ezekre nézve a királyi jóváhagyás, felállítani, és ott iskolatanítókat, tanárokat, igazgatókat, aligazgatókat meghívni és elbocsátani, számukat szaporítani vagy kevesbíteni, úgy szinte bármely iskolák igazgatóit vagy gondnokait mind helybelieket, mind főbbeket és legfőbbeket, saját hitvallásu embereikből választani, a tanítás és tanulás módját, szabályát és rendét, (épségben maradván ő Felségének ezen iskolákra nézve is a főfelügyelésnek — mint előre bocsáttatott — az ország törvényes kormánysszékei útján gyakorlandó hatalma) rendezni, — azonban a KK. és RR. alázatos felterjesztése nyomán ő Felsége által meghatározandó közoktatási rendszer ezen iskolákra is, (ide nem értetvén mindazáltal a vallás tárgyai, melyeknek minden vallásnak sajátjaiul kell maradniok) ki lesz terjesztendő. Ezen kívül az ő tanulóiknak nemcsak jóltevőikhez adomány elfogadás végett, és a lelkész segítségére bizton elmenniök, de tanulmányozás okáért a külföldi akademiákra is, minden akadály nélkül szabadon kimenniök, és a számukra ott alapított ösztön-díjakat felvenniök megengedtetik. — Továbbá meg-

engedtetik : hogy mind *symbolicus* mind hittani és az ájtatosság gyakorlatára tartozó könyveket szabadon nyomtattathassanak, magok által rendelendő különös, és a királyi tanácsnak névszerint bejelentendő saját hitvallásu könyvvizsgálók felügyelése alatt, azon kikötéssel azonban, hogy a könyvekbe a *catholica* vallás ellen semmi gúny, vagy csufolódás be ne iktattassék, a felelet terhe azon gúnyokra vagy csufolódásokra nézve a kinyomtatást megengedőkre nehezedvén, — s azon királyi rendelet, hogy az újabban nyomtatott könyvekből három példány mindenkor a királyi helytartósági tanács útján ő Felségének megküldessék, e könyvekre is kiterjesztetvén.

6. Az evangelicusok által, a *catholicus* papoknak és iskola-tanítóknak, vagy az egyház más szolgálóinak akár kész pénzben, akár természetiekben vagy munkákban eddigelő fizetett papbér vagy ágybér jövőre egészen megszűnjék, és a jelen országgyűlés törvénycikkeinek kihirdetésétől számítandó három hónap múlva, az többé seholy meg ne vétethessék, hacsak az evangelicusok az említett lelkészek szolgálátát önkénytelenül nem használják, mely esetben azon cselekvényekért a *catholicus*okkal egyenlő papbért tartoznak fizetni. — Mikép teljesíttessék pedig kárpótlás a *catholicus*

lelkészekre nézve ez elvesztett jövedelmekért? az iránt a helytartósági tanács fog meghallgattatni, egyszersmind pedig azoknak kijelentetik : hogy ő Felsége abba soha sem fog beléegyezni, miszerint ezen kárpótlás címe alatt akár az adózó népre, akár a kir. kincstárra bármi teher háruljon. Az egyházak, paplakok vagy iskolák építése vagy kijavitása alkalmával pedig, sem a catholicus nép az evangelicusoknak, sem az evangelicus nép a catholicusnak kézi vagy szekerezési munkákat szolgáltatni ne köteleztessék, és az ez iránt kötött szerződések megsemmítetteknek tekintendők.

7. A mindkét hitvallásu evangelicus lelkipásztorok, a saját hitvallásu betegeket és foglyokat, a rendőrség szokott ovakodásai mellett, mindenkor szabadon és mindenütt meglátogathatják, halálra készíthetik, és a kivégzésre ítélték mellett, nyilvánosana vesztés helyén is, a nélkül azonban, hogy szónoklatot tartsanak, jelen lehessenek : a római cath. papoknak pedig, midőn betegek, foglyok — és elítéltekhez hivatnak, az odamenetel, a rendőrség szokott ovakodásai mellett, semmikép se tagadtassék meg.

8. A közhivatalokra nézve, mind a nagyobbakra mind a kisebbekre határoztatik : hogy azok, a magyar közügyek iránt jól érdemesült és a

törvény kívánta tulajdonságokkal bíró hazafiaknak, minden vallás-különbség nélkül adassanak.

9. Az evangelicusok a törvény-szabta eskü-tételről, ezen záradék-ra nézve : „a boldogságos szűz Máriára, Istennek szenteire és választottaira“ fölmentetteknek nyilvánittatnak.

10. Az evangelicusok alapítványai, melyek egyházaik s lelkészeik, továbbá bármi nevü iskoláik, kórházaik, árvaházaik és az ágostai s helvét hitvallásu bármely szegények vagy ifjuság számára rendeltettek, vagy jövőre rendeltetni fognak, valamint az alamizsnák is, azoktól semmikép el ne vétessenek, se az ő kezeikből és kezelésük alól semmi ürügy alatt ki ne vétessenek, — ezenkívül ezen alapítványok igazgatása azoknál, kiket az ő kebelökből a helyes rend szerint megillet, épségben és sértetlenül hagyassék, — azon alapítványok pedig, melyek a mindkét hitvallásu evangelicusoktól az utolsó kormány alatt netalán elvétettek volna, azoknak tüstént visszaadassanak, a királyi főfelügyelés, hogy ezen alapítványok az alapítók szándéka szerint kezeltessenek és osztassanak ki, azokra is kiterjesztetvén.

11. A mindkét hitvallásu evangelicusok minden házassági ügyei azoknak saját egyházi székei bírás-

kodására hagyassanak : ő Felsége azonban királyi tiszténél fogva, meghallgatván magokat a mindkét hitv. evangelicusokat, előlegesen kellő intézkedéseket teend, nemcsak hogy ezen egyházi székek a pörlekedő felek teljes biztosságára kellőleg szerveztessenek, de magok az elvek is, melyek szerint ezen egyházi székek a maga idejében, a házassági ügyekben biráskodni fognak, felügyelés és megerősítés végett elibe terjesztessenek. — A közben pedig e házassági ügyekben az utóbbi években fennállott elvek szerint, a világi törvényszékek fognak biráskodni, tudniillik : a saját birói törvényszékkel ellátott vármegyékben és kerületekben azoknak törvényszékei, a szabad királyi és bányavárosokban pedig azoknak tanácsai, fennmaradván a királyi táblára, s a szükséghez képest, a hétszemélyesre is a fölébhezés, — világosan kitétetvén itt azonban, hogy az elválási ítéletek, csupán csak polgári következményeikre nézve tekintessenek mindenütt érvényeseknek, a püspököket pedig az ily kötés semmiségének elismerésére, és azt a catholicusokra leendő kiterjesztésre nem kötelezhetik. — A mi illeti a hazai törvény által tiltott, az evangelicusok elvei szerint pedig megengedett fokozatokban házassági fölmentéseket, ő Felsége, az evangelicusokat, az ef-

féle fölmentéseknek ő tőle leendő kérése szükségétől, tudniillik a harmadik vagy negyedik fokozatban, mint már az előtt szeretett bátyja, boldog emlékü II-ik József császár és király által rendelve volt, egyszer mindenkorra felmenti.

12. A mindkét hitv. evangelicusok, az ekkép alkotott, és örökké tartandó törvény gondoskodása mellett, vallásuk szabad gyakorlata, egyházaik, iskoláik és paplaikaik, valamint alapítványaik fönntartására nézve is mindenkép biztosokká tétetvén, az azok és a római catholica vallást hívő ország-lakosok között mindinkább megerősítendő béke és egyetértés végett határoztatik : hogy az említett egyházak, iskolák, paplakok és alapítványok tulajdonaira nézve (fönntartatván mindazáltal az evangelicusoknak a Szirmay- és Hrabovszky-, valamint az Apaffy féle alapítvány iránti követelésük, a mennyiben ezt próbákkal támogathatnák), mindkét részről a jelen birtokállapot vétessék föl sinórmentéskül oly móddal, hogy a catholicusok alapítványai a catholicusokra, az evangelicusok alapítványai pedig az evangelicusokra fordítottassanak, és így jövőre azoknak nemcsak további visszakövetelése szüntessék meg mindkét félről, de ezután bármely ürügy alatt is, egyházak, iskolák

és paplakok soha semmi elfoglalásai meg nem engedtetethetnek; azokra pedig, kik ily erőszakos foglalásokra nézve magokat bűnösökké teendik, az 1647-ki 14-ik törvény-cikk szabta 600 magyar forint büntetés vár.

13. Minthogy a catholica vallásról, a békekötések értelmében bevett valamelyik evangelicára leendő áttérés a catholica vallás elveivel ellenkezik, nehogy az vaktában történjék, az előjövő efféle esetek ő kir. Felségének feljelentendők lesznek; meghagyassék továbbá szigorú büntetés alatt, hogy senki se merjen semmi catholicust, bármely módon édesgetni az evangelica hitvallás elfogadására.

14. Már föntebb nyilvánított, hogy az evangelicusoknak e jogai csak Magyarország határain belül érvényesek : és így Dalmát-, Horvát- és Tót-országok, helytartósági törvényeiknek további használatában meg hagyatnak; ugyanezért az evangelicusok azon országok határain belül, sem jószágok hirására, sem köz- vagy magány-hivatalokra nem képesek : szabad lesz azonban az ágostai és helvét hitvallásu evangelicusoknak ősi birtokjogaikat azon országokban is, rendes törvény útján visszaszerezni, melyekben ha valamely birtokot nyerne, ő Felsége fentartja magának az ő kármentesítésökről gon-

doskodni, — ezenkívül némely ágostai részint helvét hitvallásu helységek alsó Tót-országban, jövőre is, ne csak semmikép ne háborgattassanak, de a vallás szabad gyakorlatában is azon módon, mint most vannak, továbbra is meghagyassanak; végre : kereskedés vagy gyárok végett, szabad maradjon mindkét hitvallásu evangelicusoknak, lakást, kibérlés jogán. és így minden, akár nemesi akár polgári telek-tulajdonossága nélkül, ott felvenni.

15. A vegyes házasságból született és születendő gyermekek, mely házasságok mindenkor catholicus lelkészek előtt lesznek kötendők, melyeket azonban bár mikép s bármely ürügy alatt akadályozni szabad nem lészen, ha az atya catholicus, annak vallását kövessék, ha pedig az anya catholica, akkor atyjok vallását csak a gyermekek követhetik.

16. Mind azon házassági ügyek, melyek már köttetésükkor vegyesek voltak, mind azok, melyek valamelyik félnek az evangelica vallásról a catholica vallásra történt áttérése által vegyesekké lettek, minthogy mindkét esetben igazi szentség forog fenn, a catholicusok szent székeire bizatnak.

17. A catholicusoknak most szokásban levő ünnepeiket, a külső eljárásra nézve, nem azonban

a magányosban, hol a lármás munkákön kívül minden egyebek folytattathatnak, a közbotránkoztatók eltávolítása végett, az ágostai és helvét hitvallásuak kötelesek lesznek megtartani, ide értvén, hogy a földesuraknak és minden családatyának, tisztii ügyészi kezeset alatt meg lesz tiltva, akár catholicus, akár evangelicus jobbagyaikat, és cselédeiket, az ünnepek és saját szertartásaik s áhitatosságaik megtartásában akadályozni. —

B

DEBALLAGI MÓR.

